

מבקר המדינה | דוחות על הביקורת בשלטון המקומי 2020



פעולות להגברת הבטיחות בדרכים בתחומיהן של רשויות מקומיות בחברה הערבית



פעולות להגברת הבטיחות בדרכים בתחומיהן של רשויות מקומיות בחברה הערבית

רקע

על פי נתוני הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים (להלן - הרלב"ד), שיעור המעורבות של אוכלוסייה מהחברה הערבית¹ בתאונות דרכים קטלניות גבוה ביחס לשיעורה באוכלוסייה הכללית. הנפגעים העיקריים מקרב אוכלוסייה זו הם משתמשי דרך בני 0 - 24. הגורם המרכזי המגביר את הסיכון של משתמשי הדרך בחברה הערבית להיפגע בתאונות דרכים הוא סביבה תרבותית נוגדת בטיחות; דבר המתבטא במודעות נמוכה לכללי הבטיחות בדרכים ובאי-ציות לחוקי התנועה. גורמי סיכון נוספים הם אכיפה הלוקה בחסר וסביבה פיזית מוזנחת ולא בטיחותית המאפיינת בתשתיות ירודות.

נתוני מפתח

33%

מההרוגים בתאונות דרכים בעשור האחרון היו מהחברה הערבית, אף שחלקם בחברה הישראלית הוא כ-21% בלבד

פי 2.4

נהגים צעירים מהחברה הערבית היו מעורבים בתאונות דרכים בעשור האחרון, בהשוואה לנהגים צעירים מהחברה היהודית

פי 7.5 ופי 3.4

פעוטות הולכי רגל עד גיל 5, וילדים בני 5 - 14 מהחברה הערבית (בהתאמה) נהרגו בתאונות דרכים בשנים 2017 - 2018, בהשוואה לבני גילם בחברה היהודית

39%

מנהלי מטות בטיחות בדרכים ברשויות המקומיות בחברה הערבית לא עברו הכשרה של קורס מנהלי מטות בטיחות

17 מיליארד ש"ח

העלות השנתית של תאונות דרכים למשק (כ-1.3% מהתמ"ג)

פי 1.9

נהגים מהחברה הערבית היו מעורבים בתאונות דרכים בעשור האחרון, בהשוואה לנהגים מהחברה היהודית

18

מכל 10,000 נהגים מהחברה הערבית היו מעורבים בתאונות דרכים חמורות בעשור האחרון, בהשוואה ל-8.3 נהגים מהחברה היהודית

8%

מכיתות ו' בחברה הערבית הפעילו משמרות זה"ב בשנת הלימודים התשע"ט, לעומת 54% בחברה היהודית

1. הרלב"ד משתמשת במונחים "החברה הערבית" או "המגזר הערבי" כשם כולל למיעוט הלא-יהודי, לרבות האוכלוסייה הבדואית והדרוזית. בדוח זה ישמשו המונחים "החברה הערבית" או "הערבים" כשם כולל לאוכלוסייה הלא-יהודית.

פעולות הביקורת

בחדשים יוני עד נובמבר 2019 בדק משרד מבקר המדינה את הפעולות להגברת הבטיחות בדרכים בתחומי השיפוט של חמש רשויות מקומיות בחברה הערבית: עיריית כפר קאסם וקלנסווה והמועצות המקומיות ג'יסר א-זרקא, ג'ת ותל שבע. בדיקות השלמה נעשו ברלב"ד, במשרד החינוך, במשרד הפנים, במשרד התחבורה והבטיחות בדרכים, במשרד לביטחון הפנים ובמשרדת ישראל.

תמונת המצב העולה מן הביקורת

בדיקת אפקטיביות של תוכניות לימוד ופעילויות לתלמידים בנושא בטיחות בדרכים - משרד החינוך לא בדק באופן שיטתי את האפקטיביות של כלל תוכניות הלימוד לבטיחות בדרכים ומשרד החינוך והרלב"ד לא בדקו את מידת האפקטיביות של הפעילויות שמעבירים יזמים פרטיים (הצגות, הרצאות, סדנאות, סימולטורים וכדומה), שאושרו על ידם.

מידע על מוקדי תאונות - הרשויות המקומיות שנבדקו לא ערכו רישום ותיעוד של מיקום תאונות הדרכים שאירעו בתחומי השיפוט שלהן ושל הסיבות להן.

סלילת כבישים ומדרכות - בתחומי הרשויות המקומיות שנבדקו יש מדרכות וכבישים לא סלולים באורך של כ-32 ק"מ (מתוך כ-176 ק"מ כבישים ומדרכות). ארבע מתוך חמש הרשויות המקומיות שנבדקו לא גבו היטל סלילת רחובות בשנים האחרונות.

הסדרי תנועה - ברשויות המקומיות שנבדקו נמצאו ליקויים בהסדרי התנועה ובהתקני הבטיחות, הפוגעים בבטיחותם של משתמשי הדרך. למועצה המקומית ג'יסר א-זרקא אין כלל תוכנית תמרור. תוכניות התמרור של עיריית כפר קאסם והמועצה המקומית ג'ת אינן מעודכנות.

סימון והתקנים - המועצות המקומיות ג'יסר א-זרקא ותל שבע לא ניצלו את התקציבים שהקצה להן משרד התחבורה לשנים 2016 - 2018 לצורך עבודות סימון והתקנים. עיריית קלנסווה והמועצה המקומית ג'ת לא ניצלו את תקציב הסימון וההתקנים שנקבע להן לשנת 2018.

מניעת תאונות דרכים ליד מוסדות חינוך - בסביבת חלק ממוסדות החינוך נמצאו ליקויי בטיחות כגון אי-סימון מעברי חציה, מעקות בטיחות לא תקינים ותנועת כלי רכב החוצה צירי תנועה של התלמידים. הרשויות המקומיות שנבדקו לא הגבילו את מהירות התנועה בקרבת בתי הספר.

אכיפה - מנגנוני האכיפה ברשויות המקומיות שנבדקו לוקים בחסר: בעיריית קלנסווה ובמועצות המקומיות ג'יסר א-זרקא, ג'ת ותל שבע לא היו כלל יחידות פיקוח עירוניות המופקדות על התעבורה. בכל הרשויות המקומיות שנבדקו לא היו יחידות שיטור עירוניות (במועצה המקומית תל שבע היחידה בהקמה).

2. אין נתונים לגבי מועצה מקומית ג'יסר א-זרקא מאחר שלמחלקת ההנדסה של המועצה אין נתונים ואין הערכה לגבי אורך הכבישים והמדרכות הלא-סלולים בשטחה.



חינוך לבטיחות בדרכים - בהשוואה לשנת הלימודים התשע"ח (2017/18), בשנת הלימודים התשע"ט (2018/19) חלה עלייה ניכרת בשיעור הכיתות בבתי הספר העל-יסודיים בחברה הערבית הלומדות תוכניות לבטיחות בדרכים: מ-75% ל-46.5% בכיתות ט' ומ-82% ל-85.6% בכיתות י'.

תוכנית ייעודית לחברה הערבית - יש לציין לחיוב את פעולות הרלב"ד לפיתוח ולהפעלה של תוכנית ייעודית לחברה הערבית שמטרתה לעודד אותה לפעול לקידום הבטיחות בדרכים ולהפחית את שיעור הנפגעים הגבוה בתאונות דרכים; בשנים 2017 - 2018 העבירה הרלב"ד לרשויות המקומיות הערביות תוספת חד-פעמית לתקציב בסך 8 מיליון ש"ח, לתגבור פעולות להגברת הבטיחות בדרכים ולבניית תוכניות תמרו.

עיקרי המלצות הביקורת

 מומלץ כי משרד החינוך ישלים בדיקה באופן שיטתי של האפקטיביות של כלל התוכניות לבטיחות בדרכים בכלל מסגרות החינוך; מן הראוי שמשרד החינוך והרלב"ד יבצעו בדיקות אפקטיביות ויקבלו משוב שוטף על כלל הפעילויות המועברות על ידי יזמים פרטיים; כן מומלץ לבחון שימוש רב יותר בהדרכות מקוונות וביישומים לטלפון הנייד בנושא.

 נוכח חשיבות החינוך לזהירות בדרכים מגיל צעיר, ולאור התרומה של תוכנית משמרות זה"ב לבטיחות בדרכים, מוצע כי מדי פעם בפעם תבדוק המשטרה אם די במשאבים הקיימים לביצוע ההדרכות, הן מבחינת הידע ויכולת ההדרכה והן מבחינת כוח האדם, כדי להבטיח שכל מוסדות החינוך שבהם יש צורך בקיום משמרות זה"ב מקבלים הדרכה כנדרש.

 מן הראוי שהרלב"ד תעודד את ראשי הרשויות המקומיות הערביות להפעיל פעילויות הסברה התנדבותיות שעלותן נמוכה.

 על עיריות כפר קאסם וקלנסווה לכנס את הוועדה לבטיחות בדרכים בתדירות הנדרשת בפקודת העיריות. הגם שהחוק אינו מחייב הקמת ועדה כזאת במועצות המקומיות, על המועצות המקומיות ג'יסר א-זרקא, ג'ת ותל שבע לשקול להקימה כדי להגביר את הבטיחות בדרכים בתחומי השיפוט שלהן.

 על ראשי הרשויות המקומיות שנבדקו לתחזק את הכבישים והמדרכות בתחומי הרשויות ברמה נאותה; לדאוג לתקינות הסדרי התנועה, התקני הבטיחות והתאורה, ולגבות מהתושבים היטל סלילת רחובות.

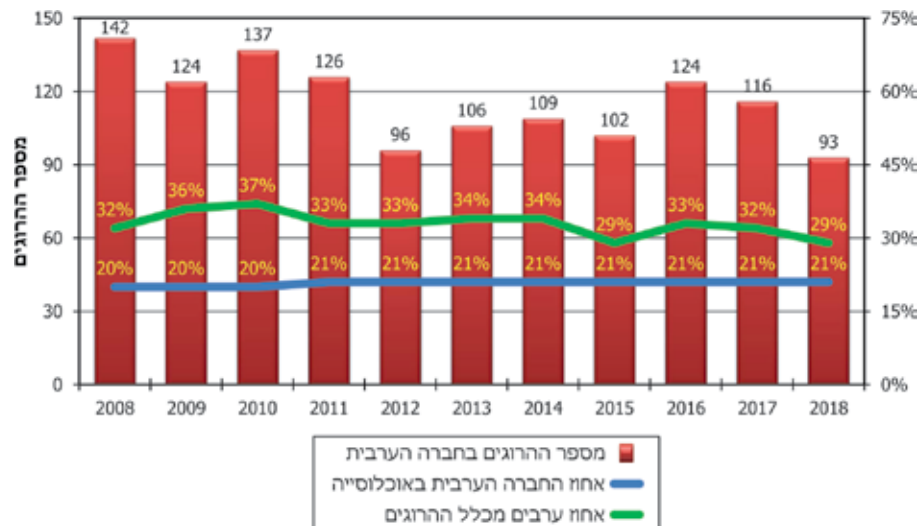
 בשל הפערים הניכרים בתשתיות הדרכים ברשויות שנבדקו ובחברה הערבית בכללותה, מומלץ כי משרדי הפנים והתחבורה ילוו את הרשויות המקומיות בהכנת תוכניות פרטניות המבוססות על מקורות תקציביים ולוח זמנים להשלמה ולתיקון של תשתיות הכבישים ביישובים שיש בהם פערי תשתיות רחבים.

סיכום

כדי לקדם את הבטיחות בדרכים בחברה הערבית יש לפעול בכמה מישורים: חינוך והסברה, שיפור התשתיות ואכיפה.

על מנת להקטין את מספר תאונות הדרכים והנפגעים בתחומי הרשויות המקומיות בחברה הערבית, על הרשויות המקומיות להציב את נושא הבטיחות בדרכים בין הנושאים שבראש סדר העדיפויות שלהן. נדרשת מעורבות רבה יותר של הרשויות המקומיות בחברה הערבית לקידום נושא הבטיחות בדרכים ולהובלת פעולות שיתנו מענה לאוכלוסיות בסיכון ולמוקדי הסיכון.

הרוגים בתאונות דרכים בחברה הערבית, (במספרים ובאחוזים) 2008 - 2018



המקור: הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים.